

Nr 10.

Utlåtande i anledning av väckta motioner angående åtgärder mot krigspropaganda.

Första lagutskottet har till behandling förehaft två inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nr 9 i första kammaren av herrar *Öhman* och *Persson, Ola*, samt nr 12 i andra kammaren av herrar *Johansson* i Stockholm och *Hagberg* i Luleå. I motionerna, vilka äro likalydande, hemställes »att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställer om dels förslag till sådan ändring av den allmänna strafflagen att krigspropaganda blir straffbelagd; dels att regeringen skyndsamt delger Förenta Nationernas beslut av den 3 november 1947 angående krigspropagandan till krigsmaktens förbandschefer, samtliga skolor, statens filmcensur och övriga statsmakterna underställda upplysnings- och propagandaorgan med besked att allvarligen efterkomma de i beslutet givna rekommendationerna.»

Beträffande de skäl som motionärerna åberopat till stöd för sin hemställan får utskottet hänvisa till motionerna.

Redan vid 1951 års riksdag begärde herrar *Johansson* i Stockholm och *Hagberg* i Luleå jämte två andra ledamöter av andra kammaren i motion nr 5 i samma kammare, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om förslag till sådan ändring av allmänna strafflagen, att krigspropaganda bleve straffbelagd. Motionen behandlades av första lagutskottet, som i sitt av riksdagen godkända utlåtande (nr 5) hemställde, att motionen icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Över nu ifrågakvarande motioner har utskottet, i den ordning § 46 riksdagsordningen föreskriver, inhämtat yttrande från straffrättskommittén.

Strafflagen innehåller för närvarande en del stadganden om brott mot staten, som ha beröring med hithörande spörsmål.

Enligt 8 kap. 1 § straffas för högförräderi den som, med uppsåt att riket eller del därav skall med våldsamma eller eljest lagstridiga medel eller med utländskt bistånd läggas under främmande makt eller bringas i beroende av sådan makt eller att del av riket skall sålunda lösryckas, företager handling som innebär fara för uppsåtets förverkligande.

Jämlikt 9 kap. 1 § dömes den för uppror som, med uppsåt att statsskicket skall med vapenmakt eller eljest med våldsamma medel omstörtas eller att åtgärd eller beslut av Konungen, riksdagen eller högsta domarmakten skall sålunda framtvingas eller hindras, företager handling som innebär fara för uppsåtets förverkligande.

Försök och förberedelse till högförräderi och uppror äro även straffbelagda.

För olovlig värvning straffas enligt 8 kap. 9 § den som utan Konungens tillstånd här i riket värvar folk till främmande krigstjänst eller därmed jämförlig tjänst eller förmår folk att olovligen begiva sig ur riket för att taga sådan tjänst.

10 § i nyssnämnda kapitel utsätter straff för den som av främmande makt eller någon som handlar i dess intresse mottager penningar eller annan egendom för att genom utgivande eller spridande av skrifter eller anorledes påverka den allmänna meningen om bl. a. åtgärder i rikets yttre styrelse. Brottet benämnes tagande av utländskt understöd.

Vidare straffas enligt 11 kap. 6 § för samhällsfarlig ryktesspridning den som bland allmänheten sprider falskt rykte eller annat osant påstående som är ägnat att framkalla fara för bl. a. rikets säkerhet.

Slutligen bör i detta sammanhang framhållas att strafflagen i 11 kap. 5 § stadgar straff för var och en som muntligen inför menighet eller folksamling, i skrift som sprides eller utlämnas för spridning eller i annat meddelande till allmänheten uppmanar eller eljest söker förleda till brottslig gärning m. m.

Kungl. Maj:t har den 9 september 1948 uppdragit åt *straffrättskommittén* att avgiva förslag i anledning av vissa av riksdagen i samband med behandlingen år 1948 av propositionen nr 80 med förslag till lag om ändring i strafflagen m. m. framförda önskemål om en mera detaljerad avfattning av strafflagens bestämmelser om uppror.

Utskottet anförde i sitt ovannämnda utlåtande nr 5.

De lagregler för vilka ovan redogjorts rikta sig i viss mån även mot krigspropaganda. För högförräderi respektive försök eller förberedelse därtill kan sålunda den straffas, som propagerar för att riket skall bringas i beroende av främmande makt, nämligen om det sker på sådant sätt att propagandan innebär fara för att uppsåtet skall förverkligas. För uppror kan den dömas som agiterar i syfte att med våldsamma medel framtvinga eller förhindra åtgärd av Kungl. Maj:t eller riksdagen, under förutsättning att agitationen innebär fara för att syftemålet skall vinnas. Straffbudet mot olovlig värvning riktar sig vidare även mot krigspropaganda. Det torde nämligen kunna antagas, att värvning innefattar eller förutsätter ett visst mått av propaganda för krig. Den som mottager penningar eller annan egendom av främmande makt i syfte att propagera mot ett av Kungl. Maj:t eller riksdagen fattat beslut, exempelvis av innehåll att landet skall hålla sig utanför en mellan andra stater pågående konflikt, kan ådömas straff för tagande av utländskt understöd. Slutligen kan straff för samhällsfarlig ryktesspridning drabba den som med användande av osanna påståenden eller falska rykten agiterar för landets deltagande i krig, under förutsättning att de osanna uppgifterna eller falska ryktena äro ägnade att framkalla fara för rikets säkerhet.

Under vissa omständigheter kan sålunda krigspropaganda bestraffas redan enligt gällande rätt.

Utskottet har under hand inhämtat, att straffrättskommittén är sysselsatt med att utarbета ändrade bestämmelser om uppror samt att kommittén

i anslutning härtill och med anknytning till ny dansk och norsk lagstiftning om statsförbrytelser överväger vissa ändringar i lagstiftningen om brott mot staten. De i motionen berörda frågorna tillhöra det område som sålunda är föremål för utredning.

Gentemot den i motionen framförda tanken på en kriminalisering av »krigspropaganda» vill utskottet för övrigt framhålla, att begreppet krigspropaganda är så vittomfattande och till sin betydelse obestämbart, att begreppet näppeligen lämpar sig att använda som grundval för en brottsbeskrivning.

Motionärerna ha i nu förevarande motioner bl. a. påstått, att den krigspropaganda som förekomme i svensk press och radio samt från de politiska partiernas sida strede mot förpliktelser som Sverige åtagit sig i Förenta Nationerna. Med hänsyn härtill finner utskottet påkallat att i korthet erinra om vad som i förevarande hänseende förekommit inom Förenta Nationerna.

Frågan om åtgärder mot krigspropaganda behandlades vid Förenta Nationernas generalförsamlings andra ordinarie möte 1947. Från rysk sida föreslogs då att generalförsamlingen måtte i en resolution uttala, bland annat, att Förenta Nationerna funne det vara av väsentlig betydelse, att samtliga medlemsstater kriminaliserade bedrivandet av krigspropaganda i alla former. Resolutionsförslaget hänsköts av församlingen till utskottsbehandling i första utskottet. Under överläggningarna i utskottet gjordes från svensk sida ett inlägg av utrikesminister Undén. Han yttrade därvid, att innan en närmare utredning företagits, vilken lett till ett för de olika medlemsstaterna godtagbart resultat i fråga om definition på krigspropaganda såsom ett brott, vissa i det ryska förslaget åsyftade restriktioner otvivelaktigt torde komma att möta allvarliga erinringar från många medlemsstater, däribland Sverige, vilkas uppfattning om pressens roll och frihet skilde sig från Sovjetunionens.

Under utskottets överläggningar i frågan framlades olika resolutionsförslag. Då omröstning i sakfrågan företogs, förelågo två förslag, dels det ryska och dels ett av några delegationer gemensamt gjort förslag. I det gemensamma förslaget, vari erinrades om att Förenta Nationernas stadga uppmanade till allmän aktning för grundläggande friheter inbegripet yttrandefriheten, fördömdes krigspropaganda samt anmodades medlemsstaterna att med publicitets- och propagandamedel främja vänskapliga förbindelser mellan nationerna; förslaget innehöll däremot icke något uttalande om att ingripande mot krigspropaganda borde innefatta kriminaliseringsåtgärder. Sedan vid omröstning det ryska förslaget avslagits, godkändes det gemensamma förslaget, med en mindre modifikation, enhälligt av utskottet.

Det sålunda antagna resolutionsförslaget godkändes den 3 november 1947, enhälligt och utan omröstning, av generalförsamlingen.

Straffrättskommittén har i sitt yttrande till en början lämnat en redogörelse för tillkomsten av Förenta Nationernas resolution av den 3 novem-

ber 1947 i enlighet med vad ovan upptagits därom. Mot bakgrunden av denna redogörelse har kommittén vidare anfört.

I överensstämmelse med den uppfattning som ligger till grund för generalförsamlingens resolution finner kommittén icke lämpligt att i strafflagen upptaga en allmän straffbestämmelse mot krigspropaganda. Det må anmärkas att, såvitt kommittén har sig bekant, någon dylik bestämmelse icke upptagits i de västerländska staternas strafflagar och för övrigt icke heller i Sovjetunionens strafflag. Vad särskilt angår vårt land torde ej heller kunna påvisas att det, såsom motionärerna påstå, »i svensk press och radio samt från de politiska partiernas sida» förekommer propaganda för ett nytt krig.

Med stöd av vad sålunda anförts får kommittén avstyrka motionärernas förslag om framställning till Kungl. Maj:t om ändring i strafflagen.

Kommittén vill avslutningsvis nämna att frågan om kriminalisering av vissa åtgärder som syfta till att indraga Sverige i krig överväges av kommittén i anslutning till det kommittén givna uppdraget att utarbeta förslag till vissa ändringar i straffbestämmelserna rörande statsförbrytelser.

I motionerna anges, att i Sverige viss *publicering* skett av *Förenta Nationernas resolution*. Med anledning härav skall i det följande lämnas en redogörelse för vad som hittills skett i detta hänseende.

Utrikesministern tillställde den 20 februari 1948 Publicistklubben, Journalistföreningen, Tidningsutgivareföreningen, Radiotjänst och samtliga i riksdagen representerade politiska partiers pressombudsmän en skrivelse, i vilken han fäste uppmärksamheten på resolutionen. I skrivelsen var resolutionen intagen i sin helhet, och skrivelsen avslutades på följande sätt: »Då syftet med denna resolution är att regeringarna i de till Förenta Nationerna anslutna staterna skola med anlåtande av tillgängliga medel för publicitet verka för vänskapliga förbindelser mellan nationerna, har jag på detta sätt velat rikta Eder uppmärksamhet på det av Förenta Nationernas generalförsamling sålunda fattade beslutet.»

Den 21 februari 1948 utgavs från utrikesdepartementet ett pressmeddelande i vilket tillkännagavs utrikesministerns ovannämnda åtgärd. I pressmeddelandet återgavs utrikesministerns skrivelse i sin helhet.

Texten till resolutionen har jämte en redogörelse för frågans behandling i generalförsamlingen vidare återgivits i den i serien *Akts tycken utgivna av Kungl. Utrikesdepartementet* ingående redogörelsen för Förenta Nationernas generalförsamlings andra ordinarie möte i New York 1947 m. m.

Utskottet.

I motionerna begäres dels att åtgärder vidtagas för kriminalisering av krigspropaganda och dels att Förenta Nationernas ovan angivna resolution delgives vissa uppräknade myndigheter.

Vad angår den första frågan finner utskottet ej anledning frångå vad utskottet yttrade i sitt till 1951 års riksdag avgivna utlåtande i samma ämne.

Utskottet tillåter sig därför att hänvisa till nämnda yttrande, vilket intagits här ovan. Härtill komma de av straffrättskommittén i dess ovan intagna yttrande anförda skälen, till vilka utskottet ansluter sig.

Beträffande den andra av motionärerna väckta frågan förutsätter utskottet att de vidare åtgärder till vilka Förenta Nationernas resolution må föranleda vidtagas utan någon framställning från riksdagens sida. Ej heller motionärernas förslag i denna fråga finner utskottet skäl tillstyrka.

Under åberopande av vad sålunda anförts får utskottet hemställa, att förevarande motioner, I: 9 och II: 12, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 20 mars 1952.

På första lagutskottets vägnar:

OLOV RYLANDER.

Vid detta ärendes behandling ha närvarit

från första kammaren: herrar Ahlkvist, Lodenius, Herbert Hermansson, Göransson och fru Wallentheim*; samt

från andra kammaren: herrar Rylander, Hedlund i Östersund, Lindberg*, Johnsson i Stockholm, Landgren, Håstad, Svensson i Stenkyrka och fru Johansson i Skövde.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.